

Circle of scientific interests: professionalism of the teacher of higher education; methodical culture of

the teacher of economics; use of active (interactive) forms, of cognitive activity of students.

*Дата надходження рукопису 07.03.2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор М. І. Садовий.*

УДК 37.013(438)

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail pednauk@ukr.net

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес інтеграції Української держави до Європейського Союзу з одночасним зростанням глобалізаційних вимог та запитів суспільства знань зумовили необхідність реформування вищої освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованих фахівців різного профілю для розвитку країни, формування компетентної, конкурентноспроможної особистості з інтелектуальними здібностями, громадянською позицією. Відповідно до прийнятого Закону України «Про вищу освіту» 2014 р., що «встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти», сьогодні відбувається процес удосконалення змісту навчання; модернізації форм та методів здобуття умінь, знань та компетенцій; оновлення структури вищої освіти [2]. Вивчення та критичний аналіз іноземного досвіду з питань удосконалення освітніх систем дає змогу виявити перспективні напрями розвитку вищої освіти України та реалізації освітніх завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потужну аналітико-дослідницьку роботу із висвітлення різноманітних аспектів культурно-цивілізаційних засад функціонування освіти, її реформування здійснюють українські вчені: В. Андрущенко, Н. Батечко, І. Каленюк, В. Кремень, В. Огаренко, М. Романенко, С. Сисоєва, В. Шинкарук. Об'єктом зацікавлені польських науковців є вивчення теоретико-методологічних засад функціонування вищої освіти Польщі відповідно до європейських вимог (Я. Йозвіцка, А. Красневський, М. Квіск, К. Павловський, П. Хліпала та ін.). З кожним роком посилюється інтерес українських науковців та практиків до вивчення досвіду розвитку вищої освіти Польщі (А. Василюк, С. Когут, І. Добрянський та інші) в різних її аспектах. Актуальність компаративного

дослідження освітніх систем зумовлена необхідністю удосконалення вищої освіти України. Вагомість вивчення освітнього досвіду найближчої до України європейської держави Польщі, структура вищої освіти якої та зміст підготовки фахівців відповідають європейським вимогам та ринку праці, а кількість українських студентів, які здобувають там вищу освіту зростає з кожним роком, є беззаперечною.

Метою статті є виявлення структурних особливостей вищої освіти Польщі, що сприятиме адаптації системи вищої освіти України до потреб Європейського простору вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових публікацій доводить, що сьогодні одною із освітніх тенденцій розвитку вищої освіти України у контексті її входження до Європейського освітнього простору є створення гнучкої, мобільної структури вищої освіти, що «здатна моделювати та відтворювати в дійсності багатоманітність явищ і зв'язків матеріального і духовного життя суспільства, спрямованої на виховання конкурентноспроможної національної еліти» [3, с. 9]. Ступенева структура підготовки фахівців, що запропонована ще у 1991 р. та сформульована й адаптована упродовж останніх 25 років, із прийняттям нового закону «Про вищу освіту» зазнає змін. Відповідно до сучасних світових тенденцій підготовка фахівців у ВНЗ України здійснюється на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) з присудженням ступеня молодшого бакалавра; перший (бакалаврський) – ступінь бакалавра; другий (магістерський) – ступінь магістра; третій (освітньо-науковий) – ступінь доктора філософії; науковий – ступінь доктора наук.

Аналізуючи сучасні зміни структури вищої освіти України, виділяємо такі структурні особливості, як: функціонування державного та приватного секторів вищої

освіти; розподіл типів навчальних закладів відповідно до рівнів кваліфікації та галузей знань; поступове скорочення кількості ВНЗ; пристосування рівнів освіти до європейських освітніх стандартів.

Для усвідомлення та повноцінної адаптації сучасних структурних змін вищої освіти України вважаємо за необхідне розглянути та проаналізувати напрями розвитку вищої освіти Польщі.

На початку 1990 р. система вищої освіти Польщі складалася із 85 державних інститутів і 11 університетів. Завдяки прийнятим законам в умовах демократизації суспільства, структура вищої освіти Польщі зазнала суттєвого оновлення (відбулися зміни в кількісних показниках вищих навчальних закладів, розширився контингент студентів, змінилася локалізація освітніх інституцій, тощо). Статистичні показники засвідчують, що лише з 2000 р. (310 ВНЗ) до 2017 р. (460 ВНЗ) було засновано 150 вищих шкіл (як державних, так і приватних) [5]. Тобто у період демократичного розвитку Польщі і її входження у Європейський Союз структура вищої освіти змінилася докорінно, адже на ринку освітніх послуг почало функціонувати понад 460 ВНЗ.

Аналіз науково-статистичних джерел засвідчує, що структура вищої освіти Польщі зазнала значних кількісних трансформацій через створення недержавних ВНЗ, що розпочали свою діяльність на початку 1989 р. Встановлено, що з 1990 до 2017 рр. в різних воєводствах і регіонах країни було засновано 328 приватних ВНЗ, що становило 71,3% від загальної кількості усіх закладів вищої освіти. Така розгалужена мережа недержавних ВНЗ є одною із структурних особливостей вищої освіти Польщі. Оскільки новий ВНЗ створює навколо себе багато робочих місць, а також фінансує розвиток міста [4], тому побудова структури вищої освіти відповідно до регіональних потреб уможливила нівелювання регіональних освітніх диспропорцій, що склалися у попередні десятиліття, зумовивши доступність до здобуття вищої освіти.

Закон Польщі «Про вищу освіту» визначає заклади вищої освіти як академічні та професійні ВНЗ [6]. Академічний вищий навчальний заклад – це інституція, яка надає науковий ступінь доктора хоча б з однієї спеціальності, організовує навчання першого рівня – ліценціат, інженер, другого рівня – магістр, а також повні магістерські програми. Професійні вищі школи пропонують різні освітні послуги, окрім докторських програм.

На противагу сучасним українським прагненням реалізації трьох рівнів вищої освіти, у вищій школі Польщі таке навчання вже здійснюється із 1990 р. відповідно до демократичного закону «Про вищу освіту».

Трирічний курс професійної підготовки забезпечує здобуття ступеня «Ліценціата» (licencjat), для суспільних і гуманітарних спеціальностей, чи «Інженера» (inżynier) для технічних спеціальностей (як правило триває 3,5 – 4 роки), що відповідає диплому бакалавра; дворічний доповнюючий курс магістратури дає змогу отримати ступінь «Магістра» (magister) [6]. Здобувши ступінь магістра, випускники можуть продовжити наукову роботу і здобути науковий ступінь доктора (doctor або doctor habilitowany), що є третім рівнем вищої освіти.

Аналіз статистичних показників Польщі та України дозволяють стверджувати, що впродовж останніх двадцяти п'яти років спостерігається значне зростання кількості освіченого населення як в Польщі, так і в Україні [5; 4]. Наприклад, у 2000 р. вищу освіту у Польщі здобувало лише 404 тис. студентів, завдяки вищезазначеним напрямам розвитку структури вищої освіти їхня чисельність зросла до 1841 тис. у 2017 р. В Україні впродовж 2000 – 2017 рр. кількість студентів зросла на 950 тис. (з 1541000 до 2491000). Водночас встановлено, що пік зростання кількості студентів в українських ВНЗ припадає на 2008 р., а у Польщі на 2005 р.

Зауважимо, що сьогодні структура вищої освіти Польщі зазнає також суттєвих змін відповідно до зростаючої кількості студентів-іноземців, кількість яких у 2000-2006 академічному році становила 5202 особи, а у 2015-2017 – вже сягнула 29 тис., з яких 9747 студентів з України.

Отже, одною із структурних особливостей вищої освіти Польщі вважаємо значну кількість недержавних закладів вищої освіти, що й сформували масовість освітніх послуг і доступність вищої освіти. Неменше значущою особливістю виявляється на наш погляд реалізація розбудови структури вищої освіти відповідно до регіональних потреб та запитів суспільства.

Аналіз освітніх систем Польщі та України, засвідчує, що їхньою спільною особливістю є функціонування державної та приватної форм власності у вищій освіті, адже освітні послуги пропонують державні, неприбуткові приватні та прибуткові приватні заклади вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Здійснений аналіз окресленої проблеми дає підстави стверджувати, що системі вищої освіти Польщі притаманні структурні особливості, які виявляються передовсім у типах навчальних закладів, кількісних показниках ВНЗ, загального контингенту студентів, кількісного співвідношення студентів різних форм навчання, здобуття освіти студентами-

іноземцями та дорослого населення країни.

Встановлено, що багаторівнева система навчання успішно застосовується упродовж років у Польщі, вона гарантує не лише поступове накопичення необхідного об'єму знань, умінь та компетенцій на певному рівні, але й можливість професійного розвитку після завершення кожного з рівнів.

Сьогодні відбувається процес пристосування освітніх систем, що уможливорює зростання мобільності серед студентів, і як наслідок, посилення міграційних процесів трудових ресурсів. Саме тому, завданням освітян України є створити конкурентноспроможну, якісну систему української вищої освіти з адаптацією досягнень та досвіду освітньо-розвинених країн для задоволення потреб ринку праці та, в умовах демографічної кризи, примноження студентського потенціалу, що й може стати об'єктом подальших наукових розвідок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Башнянин Г., Свінцов О., Панчишин Т. Структура та особливості освітніх систем розвинутих країн / Г. Башнянин, О. Свінцов, Т. Панчишин // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 35. – С. 277–283.
2. Закон України про вищу освіту // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, –№ 37 – 38, Ст. 2004.
3. Сисоева С., Батечко Н. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоева, Н.Г. Батечко. – К.: ВДЕКМО, 2011. – 344 с.
4. Chlipała P. Wpływ WSB – NLU na rozwój Nowego Sacza w opinii studentów – wyniki badań. Studia Regionalne i Lokalne. – 6. (2 – 3). – 2001.
5. Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: Główny urząd statystyczny central statistical office, 2011. – 910 s. URL: //

www.stat.gov.pl

6. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym // Dziennik Ustaw. – 2005. – № 164, poz. 1365.

REFERENCES

1. Bashnyanyn, G., Svintsov, O., Panchyshyn, T. (2013). *Struktura ta osoblyvosti osvitynih system rozvynutykh krayin*. [Structure and features of educational systems of developed countries]. Kyiv.
2. *Zakon Ukrayiny pro vyshchu osvitu*. (2014). [Law of Ukraine on higher education]. Kyiv.
3. Sysoyeva, S., Batechko, N. (2011). *Vyshcha osvita Ukrayiny: realiyi suchasnoho rozvytku*. [Higher education of Ukraine: realities of modern development]. Kyiv.
4. Chlipała P. Wpływ WSB – NLU na rozwój Nowego Sacza w opinii studentów – wyniki badań. *Studia Regionalne i Lokalne*. – 6. (2–3). – 2001.
5. *Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*. – Warszawa: Główny urząd statystyczny central statistical office, 2011. URL: // www.stat.gov.pl
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym // Dziennik Ustaw. – 2005. – № 164.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і практика освіти молоді у Польщі та в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SAVCHENKO Nataliia Serhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Educational Management, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the theory and practice of youth education in Poland and in Ukraine.

Дата надходження рукопису 15. 03. 2018.

Рецензент – д.п.н., професор В. В. Радул.

УДК [002+004+316.42] (476)

СКЛОВСЬКИЙ Ігор Зіновійович –

доктор філософських наук, доцент, професор кафедри суспільних наук, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету

СКЛОВСЬКА Олена Іванівна –

кандидат історичних наук, доцент кафедри профпедагогіки та суспільних наук Льотної академії національного авіаційного університету

АКСЬОНОВА Віра Ігорівна –

кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії, соціології, менеджменту соціокультурної діяльності державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

e-mail: pednauk@ukr.net

КОМУНІКАТИВНО-СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР – ФЕНОМЕН ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПАРАДИГМИ СУСПІЛЬСТВА НЕСКОРЕНОЇ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Метафізичний вимір міжнаціонального спілкування в Україні є

властивістю складної речення в об'єктах оновлення соціокультурної комунікації та власної самоідентифікації українського